

Сєрих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Україна, м. Суми

**ЕСТЕТИКО-ВИХОВНИЙ СЕГМЕНТ МИСТЕЦТВА БОЛГАР
НА ПІДЛІТКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Анотація. У статті розглянуто культурно-мистецькі надбання болгар, що спроможні естетично виховувати підлітків. Оскільки, заняття з вивчення культурної спадщини болгар відбуваються в закладах загальної середньої освіти здебільшого в позаурочний час, то пропонуються недефективні вектори естетичного виховання у взаємодії із закладами позашкільної освіти.

Ключові слова: взаємодія, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, естетичне виховання, культурна спадщина болгар, підлітки.

Аналіз сучасної полікультурної ситуації світу свідчить про те, що розвиток культурного потенціалу України, відродження її національних особливостей потребує формування загальної культури сучасної молоді, їх естетичних цінностей в закладах освіти. У вітчизняній практиці накопичено великий досвід у галузі естетичного виховання особистості, що передбачає його вивчення й впровадження в освітню практику. Використання та осмислення культурного сегменту історії Болгарії в естетичному вихованні підлітків в цьому контексті є доцільним і актуальним.

Українське місто Суми є містом побратимом Болгарського міста Враца. Перші контакти з питань встановлення й розвитку співробітництва та взаємодопомоги, культурно-мистецьких відносин між Сумською обласною адміністрацією та Врачанським округом відбулися під час візиту Сумської офіційної делегації 26 липня 1966 року, згідно яких і визначено міста-побратими: Суми-Враца. За підсумками візиту у м. Враца з 27 травня по 3 червня 1996 року офіційної делегації м. Суми 3 червня 2000 року було підписано Угоду про дружбу і співробітництво між дружніми містами Суми та Враца на безстроковий період.

Отже, це стало поштовхом для знайомство підлітків з містом (яке розташоване на північному заході Болгарії, біля північних передгір'їв Стара-Планіни, є адміністративним центром Врачанської області в 116 км від міста Софії. Населення – 69 тис. осіб), його культурою, мистецтвом тощо. Так, протягом тривалого періоду дружніх відносин неодноразово відбувався обмін делегаціями з метою вивчення різних питань: управлінської діяльності, розвитку комунального господарства міста, питань освіти, охорони здоров'я, спорту, туризму, культури і мистецтва тощо. Під час офіційної зустрічі з мером міста Враца паном Каліном Каменовим було підписано Угоду про партнерство та співпрацю між містами, яка передбачає обмін досвідом і спільними проектами у сфері місцевого самоврядування, культурно-спортивне співробітництво, спільні виставки, конференції та форуми, сприяння підприємництву, зміцненню зв'язків у сфері туризму та охорони здоров'я.

Підлітки закладів загальної середньої освіти у взаємодії з закладами позашкільної освіти та театральні колективи м. Суми неодноразово брали участь у традиційному міжнародному фестивалі у м. Враца. Саме на естетичне виховання підлітків націлені різноманітні естетичні заходи. Естетичну насолоду отримують підлітки під час участі у Міжнародному

фольклорному фестивалі «Врачанська весна», де виконують українські народні пісні, знайомлять жителів Врачанського округу з національними танцями та музичними інструментами. Також, щороку підлітки м. Суми долучаються до урочистостей з нагоди святкування річниці подвигу національного героя Болгарії Христо Ботева (Дня міста Враца) та зустрічаються з представниками української общини м. Враца.

Естетико-виховним сегментом мистецтва та болгарської культури є візити до м. Враца. Так, творчий колектив «Молодість» взяв участь у X Міжнародному фольклорному фестивалі «Врачанська весна», де представив не лише місто Суми, а й всю Україну, та став переможцем фестивалю. Щорічно заклади позашкільної освіти разом з представниками Сумської міської ради влаштовують флешмоби, присвячені Дню дружнього міста, що забезпечує формування простору з естетичного виховання, маркування основних напрямів організації естетичного середовища та формування естетичної культури підлітків.

Погляди Сумських фотохудожників стали неординарною подією в житті північного регіону України. Це відзначилося урочистим відкриттям експозиції 140 вибраних з-поміж найкращих світлин Міжнародного фотоконкурсу «День» (газета). У Сумській муніципальній галереї тривали Дні «Дня», де презентовано мистецько-культурні, архітектурні фотороботи місцин Болгарії.

Сумчани із задоволенням приходять до галереї, запитують. Цікавляться подією діти й учнівська молодь. Оцінки гостей виставки неординарні: «Виставка в репортажному жанрі дуже цікава. Є надзвичайно оригінальні сюжети, з гумором, з глибоким смислом... Соціальні моменти – іноді захоплені дуже класно! Життя, як воно є. Видно, що попрацювали професіонали, і попрацювали зі смислом. Сумчанам неодмінно буде цікаво відвідати виставку».

Естетико-виховною подією-спілкуванням для підлітків стала зустріч у конгрес-центрі Сумського державного університету з редактором відділу історії «Дня» Ігорем Сюдюковим та оглядачем міжнародного відділу Валентином Торбою про «День» як якісну альтернативу. Підлітків зацікавила представлена книжкова новинка з Бібліотеки газети – історичного видання, присвяченого українсько-болгарським зв'язкам, «Сестра моя, Софія...». Ця книжка викликала великий резонанс не тільки серед українських читачів, а й у Болгарії. Наразі продемонструємо читачам відгук про видання «Сестра моя, Софія...» одного з його співавторів – кандидата історичних наук, доцента кафедри всесвітньої історії ЧПУ Ірини Еткіної «Висока ціна за свободу. Історія Болгарії – як дзеркало для розгляду власної».

«Нещодавно мені пощастило стати авторкою однієї зі статей науково-популярного проекту газети «День» «Сестра моя, Софія...», присвяченого болгарській історії. Для мене цей проект став чудовою нагодою переосмислити матеріал, накопичений за декілька років викладання університетського курсу..., заочно поспілкуватися з людьми, яких теж зацікавила та чи інша сторінка історії Болгарії, хто так само, можливо мимоволі, порівнював її з українською історією, проводив паралелі, приходив до певних висновків. Про необхідність, навіть нагальну потребу вивчати минуле та сучасне своїх сусідів по регіону Центрально-Східної Європи, які є водночас сестрами по духу, ми неодноразово говорили з колегами... Адже свої, українські історичні уроки ХХ ст. подекуди вкрай складно вивчати неупереджено, суто аналітично, вони кровоточать в буквальному сенсі цього слова; на помилки української еліти 1917-1921 рр. хибує і сучасне постімперське та постгеноцидне українське суспільство. Але, цікавлячись досвідом Болгарії, швидко розуміємо, що не тільки нашу історію «не можна читати без брому», а й що ця країна також заплатила високу ціну за свою свободу: незалежні Болгарські царства падали під натиском Візантії

та Османської імперії, тягти імперське «ярмо» упродовж п'яти століть і водночас створювати каркас модерної нації було завданням не з простих. Болгари знають, що є очікувати визволення від Росії – і розчаровуватися, коли вона дозволяє по-живому ділити болгарські землі 1878 р. Болгарам відомо, що таке потяг до соборності, необхідності об'єднатися всупереч обставинам і поглядам «великих» держав. Болгарії відомі гіркота й біль втрати частини земель, що їх вважала своїми, з населенням, яке горнулося до Болгарії, але залишилося у складі Османської імперії, а пізніше Сербії та Греції. Ця країна розраховувалася повним фізичним, моральним та матеріальним виснаженням за недолугу політику царя Фердинанда у Балканських війнах та Першій світовій, його сина Бориса у Другій світовій. Врешті, Болгарія пам'ятає тяжкі часи перебування на лінії розлому холодної війни, коли демократичний Захід умив руки і віддав країну на поталу «визволительки» Росії в якості «шістнадцятої республіки», а за її південними кордонами відкривався вільний світ. Саме через усі ці причини історія Болгарії цілком може слугувати дзеркалом нашої власної історії, через яке рельєфніше проглядають наші досягнення, періоди величі та прорахунки, періоди пригніченості й занепаду. Про спільність духовної спадщини України та Болгарії від середньовіччя до сьогодення, про співзвучність наших сучасних проблем та викликів, про ідентичність вектора розвитку майбутнього йдеться у книжці «Сестра моя, Софія...».

Авторка визнає, що книжка перевершила всі її сподівання. Схоже на «мозковий штурм», коли на заклик редакції газети «День» кожен із колективу авторів запропонував своє бачення Болгарії – через знайомий, уже «відчутий» період її історії, знакову постать, архітектурну споруду, світоглядну проблему, сучасний феномен. Окремі пазли статей склалися в єдину картину українсько-болгарського спільного досвіду. В ньому кожен читач зможе щось знайти для себе. Можна просто ознайомитися з окремими

віхами історії Болгарії і мати від цього неабияку користь. А можна по-новому відкрити для себе Київську Русь із князем Святославом, не засуджуючи сором'язливо його болгарські походи у шкільних підручниках, сліпо наслідуючи радянську школу, а розуміючи їхні мотиви та відмінність середньовічного і сучасного ставлення керівників держави до зовнішньої політики.

«Не варто займатися моралізаторством із позиції цінностей XXI ст., коли йдеться про X століття, так само як неприпустимо в наш час потурати середньовічним формам експансії на терени власної держави. Прикметно також, що врешті знайшлися доступні пересічному читачеві без ученого ступеня пояснення щодо етнічного походження держави Київська Русь, які стануть реальною альтернативою російсько-радянським міфам про «колиску». Здивувало, що віднайшли такі слушні думки щодо розвитку української державності навіть у Маркса, звичайно, старанно приховані від радянського суспільства офіційною «марксистсько-ленінською» ідеологією. Студії про окремі персоналії пропонують виважені, мудрі (софійні) погляди на неординарні особистості, такі як Християн Раковський, Тодор Живков, Міхал Чайковський, Іван Вазов, Георгій Димитров, не намагаючись штучно загнати їх в емоційні лещата «зрадників або героїв», а вбачаючи суперечливі постаті на тлі складних історичних епох.

У дзеркалі суперечливої національної політики Болгарії другої половини XX ст., коли комуністичний режим «відновлював» історичну справедливість і навертав ісламізованих болгар назад до слов'янського коріння, а також виганяв турецьку меншину із країни, можна побачити й власну необізнаність у цій царині. Лише після окупації Криму Росією ми розгледіли у кримських татарах корінну націю. Але шкільні підручники з історії України не сприяють усвідомленню суспільством цього факту: адже в усіх негараздах війська Б. Хмельницького звинувачують татар, використовую подвійні трактування:

«вони грабували – ми брали трофеї». Можливо, слушно відзначаючи болгарські помилки, варто розпочати виймати «колоди» з вітчизняної історії, а отже, і свідомості суспільства. Пропонуючи подекуди болючі теми українсько-польських, українсько-болгарських відносин, газета «День» торує шлях до сучасних підходів до історії Європи. Англійський науковець Норман Девіс вважає, що для всіх європейців шлях перетворення історії зі знаряддя державної політики на засіб пошуку істини ще попереду, і цей шлях починається зі створення двосторонніх комісій учених сусідніх держав для інтерпретації спільних проблем. Такі проекти з нашими сусідами та духовно близькими народами давно на часі, і по суті видання газети «День» можуть стати дорожніми картами для них. З іншого боку, історична істина є найкращим захистом від інформаційної війни, нав'язаної нашим північно-східним сусідом, для захисту від якої і українцям, і болгарам необхідно відкривати своєму суспільству власну історію, відчищену від радянсько-імперських нашарувань. Гідна цивілізована протидія «руському миру», яка наразі є актуальною для обох країн, стала одним з основних лейтмотивів книжки «Сестра моя, Софія...». Обсяг взаємовпливів, культурних та світоглядних запозичень, постатей, які залишили слід в історії обох народів, вражає. Україні та Болгарії є про що поговорити. Отже, ця книжка створює майданчик для щирої відвертої розмови між двома народами, яким нерідко заважали спілкуватися посередники, нав'язуючи імперські ідеологічні догми й позбавляючи національної пам'яті. Наостанок варто зазначити, що редакція газети «День», встановила високу планку науково-популярної літератури, надає можливість академічним історикам й мистецтвознавцям поділитися своїми думками з суспільством, нацією, своїм потенційним читачем.

Висновки. У статті розкрито специфіку виховання почуття прекрасного в процесі вивчення мови, культури болгар та факторів (за яких слово набуває естетичного впливу), представлено зміст емоційно-мотиваційного

компоненту досягнення успіху підлітками в естетичній діяльності, зв'язок естетичного виховання та інтелектуального розвитку. Проаналізувавши публікацію в контексті важливості естетичної вихованості підлітків засобами історико-культурної спадщини болгарської нації, слід наголосити про необхідність створення, трансформації системи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків, оновлення основних тенденцій, форм організації, змістового компоненту загальної мистецької підготовки дітей і підлітків в умовах дозвілєвої діяльності, що дозволить розглядати поняття естетичного виховання з історичної та педагогічної точок зору та виділити основні аспекти загальної культури підлітків.

Література:

1. В Сумах День «Дня». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrayiny/v-sumah-den-dnya>